TGAU

CBAC TGAU Bwyd a Maeth

Cymeradwywyd gan Cymwysterau Cymru

Canllaw Cyflwyno

Addysgu o 2025

Dyfarnu o 2027

Fersiwn 2 - Chwefror 2025

Nid yw'r cymhwyster hwn a reoleiddir gan Cymwysterau Cymru ar gael i ganolfannau Lloegr.

Yn arbennig i Gymru. Yn barod i'r byd.

Hoffai CBAC ddiolch i fyfyrwyr ac athrawon Ysgol Uwchradd Fitzalan, Caerdydd ac Ysgol Uwchradd Llanwern, Casnewydd am gymryd rhan yn y gwaith o greu'r cloriau hyn.

CRYNODEB O NEWIDIADAU

Fersiwn	Disgrifiad	Rhif tudalen
2	**Wedi'i osod a'i farcio gan y ganolfan** wedi'i gywiro i **Wedi'i osod gan CBAC, wedi'i farcio gan y Ganolfan**. Noder fod dau achos o'r newid hwn (ar gyfer Uned 2 ac Uned 3)	2

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Cynnwys

Nodau'r Canllaw Cyflwyno 1
Strwythur y Cymhwyster 1
Uned 1 1
Uned 2 1
Uned 3 1
Crynodeb o'r asesu 2
Amcanion Asesu 3
Manyleb a Phecyn Asesu 4
Deall yr ymhelaethiad yn y fanyleb 4
Bonion y fanyleb 4
Geiriau gorchymyn 5
Cynlluniau Marcio 8

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Nodau'r Canllaw Cyflwyno

Nod y Canllaw Cyflwyno yw rhoi trosolwg o'r cymhwyster a cheisio helpu athrawon i ddeall sut rydym yn asesu'r cymhwyster TGAU. Bydd yn cynnig cyflwyniad i'r fanyleb, trosolwg o'r asesu, a bydd yn cefnogi athrawon i ddeall yn well sut i baratoi eu dysgwyr ar gyfer asesu'r gwahanol unedau. Ceir rhagor o wybodaeth am bob uned yng nghanllawiau unigol yr unedau.

Strwythur y Cymhwyster

Mae CBAC TGAU Bwyd a Maeth yn cynnwys tair uned:

	Teitl yr uned	**Math o Asesiad**	**Pwysoli**
Uned 1	Egwyddorion Bwyd a Maeth	Arholiad digidol	40%
Uned 2	Ymchwiliad Bwyd	Asesiad di-arholiad	20%
Uned 3	Bwyd a Maeth ar Waith	Asesiad di-arholiad	40%

Mae pob uned yn orfodol.

Uned 1
Pwrpas yr uned hon yw:
- datblygu gwybodaeth a dealltwriaeth o fwyd a maeth ac o baratoi a choginio bwyd.

Uned 2
Pwrpas yr uned hon yw:
- cymhwyso gwybodaeth a dealltwriaeth o nodweddion gweithio, swyddogaethau a phriodoleddau cemegol cynhwysion mewn rysáit.

Uned 3
Pwrpas yr uned hon yw:
- cynllunio, paratoi, coginio a chyflwyno bwyd, gan ddefnyddio sgiliau a thechnegau priodol.

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Crynodeb o'r asesu

Uned 1: Egwyddorion Bwyd a Maeth **Arholiad digidol: 1 awr 30 munud** **40% o'r cymhwyster** **80 marc**
Cwestiynau sy'n gofyn am ymatebion gwrthrychol, ymateb cyflym, atebion byr ac estynedig.
Uned 2: Ymchwiliad Bwyd **Asesiad di-arholiad:8 awr** **20% o'r cymhwyster** **Wedi'i marcio gan y ganolfan a'i chymedroli gan CBAC** **40 marc**
Wedi'i osod gan CBAC, wedi'i farcio gan y Ganolfan a'i chymedroli gan CBAC. Bydd yr asesiad yn cynnwys dau friff a gaiff eu rhyddhau ymlaen llaw y bydd CBAC yn eu gosod bob blwyddyn. Gall canolfannau ddewis un o'r ddau friff a gaiff eu rhyddhau ymlaen llaw yr hoffent i ddysgwyr eu cwblhau. Bydd y briffiau a gaiff eu rhyddhau ymlaen llaw, a fydd yn cynnwys sawl tasg, i'w gweld ar wefan Porth CBAC.
Uned 3: Bwyd a Maeth ar Waith **Asesiad di-arholiad: 12 awr** **40% o'r cymhwyster** **Wedi'i marcio gan y ganolfan a'i chymedroli gan CBAC** **80 marc**
Wedi'i osod gan CBAC, wedi'i farcio gan y Ganolfan a'i chymedroli gan CBAC. Bydd yr asesiad yn cynnwys dau friff a gaiff eu rhyddhau ymlaen llaw y bydd CBAC yn eu gosod bob blwyddyn. Gall dysgwyr ddewis un o'r ddau friff a gaiff eu rhyddhau ymlaen llaw yr hoffent i ddysgwyr eu cwblhau. Bydd y briffiau a gaiff eu rhyddhau ymlaen llaw, a fydd yn cynnwys sawl tasg, i'w gweld ar wefan Porth CBAC.

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Amcanion Asesu

Rhaid i ddysgwyr:

AA1
Arddangos gwybodaeth a dealltwriaeth o'r canlynol:
- bwyd a maeth
- paratoi, coginio a chyflwyno bwyd.

AA2
Cymhwyso gwybodaeth a dealltwriaeth o'r canlynol:
- bwyd a maeth
- paratoi, coginio a chyflwyno bwyd.

AA3
Dadansoddi a gwerthuso gwahanol agweddau ar y canlynol:
- bwyd a maeth
- paratoi, coginio a chyflwyno bwyd (gan gynnwys bwyd a seigiau a wneir ganddyn nhw eu hunain a gan eraill).

AA4
Cynllunio, paratoi, coginio a chyflwyno seigiau, gan ddefnyddio sgiliau a thechnegau priodol.

Mae'r tabl isod yn dangos pwysoli pob amcan asesu ar gyfer pob uned ac ar gyfer y cymhwyster cyfan.

	AA1	**AA2**	**AA3**	**AA4**	**Cyfanswm**
Uned 1	15%	15%	10%	-	40%
Uned 2	-	15%	5%	-	20%
Uned 3	-	-	5%	35%	40%
Pwysoliad cyffredinol	**15%**	**30%**	**20%**	**35%**	**100%**

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Manyleb a Phecyn Asesu

Pan fyddwn yn datblygu cymwysterau newydd, rydym yn cynhyrchu'r dogfennau canlynol:
- Manyleb: mae’r ddogfen hon yn ymdrin â'r holl wybodaeth a sgiliau y disgwylir i ddysgwyr eu gwybod erbyn diwedd eu cwrs.
- Pecyn asesu: mae'r pecyn hwn yn cynnwys y Deunyddiau Asesu Enghreifftiol h.y. papurau arholiad enghreifftiol a thasgau asesiadau di-arholiad enghreifftiol, rheolaethau perthnasol ar gyfer yr asesiad di-arholiad, a chynlluniau marcio.

Mae'r canllaw hwn yn adeiladu ar wybodaeth sydd yn y fanyleb a'r pecyn asesu i helpu i wella eich dealltwriaeth.

Deall yr ymhelaethiad yn y fanyleb

Dylai dysgwyr fod yn ymwybodol o'r canlynol:
- bonion y fanyleb
- beth yw ystyr bonion y fanyleb.

Bonion y fanyleb

Pan fyddwch chi'n edrych drwy'r fanyleb, byddwch yn sylwi ein bod yn defnyddio amrywiaeth o eiriau yn y golofn ymhelaethiad cyn y rhestr o gynnwys y mae angen i ddysgwyr ei wybod; bonyn yw'r enw ar hyn.

Bonyn y Fanyleb

Ymhelaethiad
Dylai dysgwyr wneud y canlynol: • **deall** gwerth maethol y grwpiau cynwyddau bwyd • **bod yn ymwybodol o'r** cyfraniadau y mae dylanwadau diwylliannol wedi'u cael ar y bwyd rydym yn ei fwyta yng Nghymru, gan gynnwys cymunedau ac unigolion Du, Asiaidd ac ethnig leiafrifol.

Defnyddir pob bonyn am reswm ychydig yn wahanol:

Bonyn y Fanyleb	Pan gaiff ei ddefnyddio
Dylai dysgwyr wybod	Pan fydd gofyn i ddysgwyr ddangos gwybodaeth a dealltwriaeth sylfaenol.
Dylai dysgwyr fod yn ymwybodol o	Pan fydd angen gwybodaeth sylfaenol ar ddysgwyr am y cynnwys penodol ac nad oes angen addysgu hyn yn fanwl.
Dylai dysgwyr ddeall	Pan fydd gofyn i ddysgwyr ddangos gwybodaeth a dealltwriaeth ddyfnach, cymhwyso gwybodaeth i gyd-destunau, a gwerthuso a dadansoddi gwybodaeth.
Dylai dysgwyr allu	Pan fydd angen i ddysgwyr gymhwyso'u gwybodaeth a'u dealltwriaeth at sefyllfa ymarferol neu ddangos gwaith cymhwyso sgiliau a thechnegau ymarferol.

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Geiriau gorchymyn

Dylai dysgwyr fod yn ymwybodol o'r canlynol:
- beth yw geiriau gorchymyn
- beth yw ystyr pob gair gorchymyn
- beth mae pob gair gorchymyn yn ei asesu.

Geiriau gorchymyn yw'r geiriau a'r ymadroddion yr ydym yn eu defnyddio yn ein hasesiadau sy'n dweud wrth fyfyrwyr sut dylent ateb y cwestiwn neu gwblhau'r dasg. Mae geiriau gorchymyn yn tywys y dysgwr drwy'r cwestiwn neu'r dasg ac yn rhoi syniad o'r ymateb sydd ei angen.

1 (ch) Esboniwch beth yw ystyr dyddiad defnyddio erbyn.

Gair gorchymyn

Nid yw'r tablau canlynol yn gynhwysfawr, ond byddant yn rhoi syniad da i chi o'r geiriau gorchymyn a ddefnyddiwn fel arfer:

Geiriau gorchymyn ar gyfer galw i gof uniongyrchol	
Gair Gorchymyn	**Gofynion yr ymateb**
Diffiniwch	Rhoi ystyr penodol term.
Disgrifiwch	Nodi nodweddion arbennig a rhoi manylion disgrifiadol, ffeithiol. Dyma un o'r geiriau gorchymyn a ddefnyddir amlaf. Os bydd angen esboniad, yna defnyddiwch ddau orchymyn: 'disgrifiwch ac esboniwch'.
Llusgwch a Gollyngwch	Symud i ran arall o sgrin gan ddefnyddio llygoden neu ddyfais debyg.
Darganfyddwch	Mewn ymateb i broblem fathemategol.
Nodwch	Cael ateb drwy gofio pethau.
Nodwch/Ticiwch/Cliciwch/ Rhowch gylch o amgylch	Amlygu rhywbeth a'i enwi o nifer o bosibiliadau.
Labelwch	Dynodi gan ddefnyddio enw.
Rhestrwch	Rhoi'r ffactorau (heb esbonio nac ymhelaethu).
Cyfatebwch/cysylltwch	Dewis rhywbeth sydd â'r un rhinwedd â rhywbeth arall.
Enwch	Nodi neu gwnewch restr.
Amlinellwch	Rhoi prif nodweddion.
Gosodwch	Rhoi rhywbeth mewn safle penodol.
Rhowch mewn trefn	Trefnu mewn ffordd systematig.
Nodwch	Mynegi'n glir.

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Geiriau gorchymyn ar gyfer cymhwyso/dangos sgiliau	
Gair Gorchymyn	**Gofynion yr ymateb**
Cymhwyswch	Defnyddio eich gwybodaeth a'ch dealltwriaeth o ddamcaniaeth neu gysyniad a chysylltu hynny â chyd-destun penodol. Rhoi ar waith mewn ffordd briodol.
Categoreiddiwch/dosbarthwch	Gosod mewn dosbarth neu grŵp penodol.
Newidiwch	Diwygio cod, er enghraifft, yn ôl gofyniad y cwestiwn.
Cydweithiwch	Gwneud cyfraniad at waith tîm, helpu aelodau'r tîm fel y bo angen.
Cwblhewch	Ychwanegu eitemau/gwybodaeth angenrheidiol.
Dangoswch	Rhoi enghreifftiau, a disgrifio gan gyfeirio at enghreifftiau.
Dyluniwch	Penderfynu ar sut mae rhywbeth yn edrych a'i swyddogaeth drwy lunio neu luniadu cynlluniau.
Trafodwch	Cyflwyno pwyntiau allweddol.
Dangoswch	Cyflwyno gwybodaeth ar ffurf diagramau.
Amcangyfrifwch	Neilltuo bras werth.
Esboniwch	Rhoi rhesymau neu achosion. Dangos ddealltwriaeth o sut a pham mae rhywbeth wedi digwydd.
Archwiliwch	Ymchwilio heb unrhyw ragdybiaethau ynglŷn â'r canlyniad.
Eglurwch/Dangoswch	Defnyddio diagram neu eiriau i ddangos yn glir sut mae cysyniad neu ddamcaniaeth yn gweithio mewn cyd-destun penodol. Cyflwyno enghreifftiau eglurhaol. Cyfeirio at astudiaeth achos neu enghraifft.
Holwch yn fanwl	Cwestiynu yn ffurfiol ac yn systematig.
Ymchwiliwch	Gwneud gwaith ymchwil neu gynnal astudiaeth i bwnc neu broblem.
Gwnewch/Cynhyrchwch/Crëwch	Creu/gwneud/gweithgynhyrchu.
Newidiwch	Gwneud newidiadau i roi cyfeiriadaeth newydd neu i gael canlyniad newydd.
Mae angen i chi fonitro	Arsylwi, gwirio neu gadw cofnod parhaus o rywbeth.
Cymerwch ran	Chwarae rhan.
Perfformiwch	Cyflawni neu gwblhau tasg, gweithred, neu weithgaredd.
Gosodwch	Rhoi rhywbeth mewn safle penodol.
Cynlluniwch	Cynnig manwl ar gyfer gwneud neu gyflawni rhywbeth.
Ychwanegwch fanylion	Ychwanegu eitemau penodol.
Cyflwynwch	Cyfathrebu mewn ffordd y gellir ei dilyn a'i deall yn glir.

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Cynigiwch	Awgrymu ffordd o weithredu yn seiliedig ar resymau wedi'u cefnogi.
Profwch	Dangos dilysrwydd ar sail tystiolaeth.
Cofnodwch	Cael a storio data a gwybodaeth.
Rhowch adroddiad	Paratoi adroddiad neu ddatganiad manwl am ddigwyddiad neu destun.
Adolygwch	Ystyried gwybodaeth
Dewiswch	Gwneud dewis priodol o amrywiol opsiynau.
Symleiddiwch	Ailysgrifennu mynegiad neu rif ar ffurf symlach.
Awgrymwch	Cyflwyno syniad, rheswm neu gam gweithredu posibl.
Crynhowch	Rhoi fersiwn wedi'i fyrhau o rywbeth, gan ddatgan ei brif bwyntiau heb fanylion.
Profwch	Cymhwyso prawf fel ffordd o gael diagnosis.
Defnyddiwch	Cymhwyso'r wybodaeth a ddarparwyd at ddamcaniaeth neu gysyniad penodol. Defnyddio, cymryd neu ddal rhywbeth at bwrpas.

Geiriau gorchymyn ar gyfer synthesis a gwerthuso

Gair Gorchymyn	Gofynion yr ymateb
Cynghorwch	Awgrymu cynnig neu ffordd o weithredu yn seiliedig ar resymau wedi'u hategu.
Dadansoddwch	Gwahanu gwybodaeth yn gydrannau a nodi eu nodweddion.
Cyflwynwch ddadl	Cyflwyno achos rhesymegol.
Aseswch	Cwestiwn gwerthuso yw hwn, sy'n golygu bod sawl esboniad/dadl/canlyniad posibl. Ffurfio barn ar sail gwybodaeth. Ffurfio barn am ansawdd neu werth rhywbeth.
Rhowch sylw	Cyflwyno barn wybodus.
Cymharwch	Nodi **tebygrwyddau**.
Ystyriwch	Darllen y wybodaeth a roddwyd ac ymateb iddi.
Cyferbynnwch	Nodi **gwahaniaethau'n unig**.
Cyflwynwch ddadl	Cyflwyno gwahanol safbwyntiau ar fater.
Datblygwch	Ymestyn, datblygu ymhellach, neu ymhelaethu.
Trafodwch	Archwilio mater yn fanwl mewn modd strwythuredig, gan ystyried gwahanol syniadau.
Gwahaniaethwch	Nodi'r gwahaniaethau rhwng dau neu ragor o ffactorau.
Gwerthuswch	Barnu o dystiolaeth sydd ar gael.
Archwiliwch	Ymchwilio'n ofalus.
Rhowch farn	Ffurfio barn / gwneud penderfyniad yn feirniadol.

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Cyfiawnhewch	Defnyddio tystiolaeth i gefnogi achos.
Argymhellwch/Awgrymwch ffordd o wella	Awgrymu fel y bo'n briodol.
Adfyfyriwch	Ystyried meddyliau, profiadau, sefyllfa neu fater.
Adolygwch	Ystyried rhywbeth gyda'r bwriad o wneud newidiadau os oes angen.
Awgrymwch	Rhoi rheswm neu ddull gweithredu posibl.
Cefnogwch	Cefnogi neu eirioli.

Cynlluniau Marcio

Mae cynlluniau marcio a/neu feini prawf asesu yn profi'r amcanion dysgu a fwriedir ar gyfer uned. Maent yn disgrifio'r wybodaeth a'r sgiliau (a'r agwedd o bosibl) y disgwylir i ymgeisydd eu dangos yn eu hymatebion, ac yna cânt eu defnyddio wrth farcio'r gwaith.

Cynllun marcio yn seiliedig ar Amcanion
Ar gyfer cwestiynau atebion byr iawn sy'n gofyn am un ymateb cywir.

Cwestiwn			Ateb	AA1	AA2	AA3	Cyfanswm Marciau
2	(a)	(i)	Nodwch y prif facrofaetholyn sydd i'w gael mewn pasta.				
			Rhowch **1 marc** am yr ateb cywir: • Carbohydradau.	1			1

Cynllun Marcio Seiliedig ar Bwyntiau
Ar gyfer cwestiynau atebion byr sydd ag amrywiaeth o ymatebion posibl.

Cwestiwn		Ateb	AA1	AA2	AA3	Cyfanswm Marciau
2	(c)	Rhestrwch **ddwy** reol i'w dilyn wrth goginio pasta.				
		Rhowch **un** marc am bob rheol gywir a restrir, hyd at uchafswm o **ddau** farc. Cynnwys dangosol: • defnyddio padell ddofn fawr sy'n ddigon mawr i orchuddio'r pasta mewn dŵr. • gwneud yn siŵr bod digon o ddŵr yn y badell i orchuddio'r pasta. • berwi'r dŵr i ferwi'n ffyrnig cyn ychwanegu'r pasta. • ychwanegu halen / sesnin i'r dŵr i wella'r blas/codi'r berwbwynt. • peidio byth â choginio pasta gyda chaead ar y badell i'w gwneud yn	2			2

© WJEC CBAC Ltd. 2025

		bosibl i'r startsh gormodol anweddu. • troi'r pasta yn y dŵr i'w atal rhag clympio/glynu wrth waelod y badell. • gwneud yn siŵr bod y pasta yn 'al dente', â chnoad cadarn, heb ei or-goginio. • draenio'r pasta yn drylwyr ar ôl ei goginio mewn colander ac ysgwyd i gael gwared ar unrhyw ddŵr sy'n weddill.				

Cynlluniau marcio seiliedig ar lefelau

Ar gyfer cwestiynau sy'n gofyn am ymatebion estynedig

Cwestiwn		Ateb
2	(d)	Dadansoddwch fanteision bwyta pasta gwenith cyflawn ar gyfer deiet cytbwys.

Cynnwys dangosol

Rhowch hyd at **ddau** farc AA2 am gymhwyso gwybodaeth a dealltwriaeth o ran bwyta pasta gwenith cyflawn.

Rhowch hyd at **bedwar** marc AA3 am ddadansoddi manteision bwyta pasta gwenith cyflawn ar gyfer deiet cytbwys

Cynnwys dangosol
Gall atebion gyfeirio at y canlynol:

- Mae pasta gwenith cyflawn yn cynnwys mwy o ffibr – sy'n helpu i annog ysgarthu rheolaidd, gan gefnogi system dreulio iach.
- Gwneir pasta gwenith cyflawn o'r grawn cyflawn sy'n cynnwys bran, endosberm a germ – sy'n cynnwys maetholion hanfodol sy'n helpu i reoleiddio siwgr gwaed/iechyd cardiofasgwlar.
- Mae pasta gwenith cyflawn yn gyfoethocach mewn mwynau, er enghraifft, magnesiwm / ffosfforws / potasiwm / haearn – sy'n cynnal iechyd cyffredinol gan helpu iechyd esgyrn / gweithrediad y cyhyrau / gweithrediad y system nerfol.
- Mae pasta gwenith cyflawn yn gyfoethocach mewn fitamin B – sy'n cynnal iechyd cyffredinol gan helpu croen, gwallt, dannedd ac ewinedd iach.
- Mae pasta gwenith cyflawn yn darparu ffibr anhydawdd yn y deiet – sy'n helpu i hybu iechyd y system dreulio, gan atal rhwymedd a hybu llwybr gastroberfeddol iach.
- Mae cymeriant ffibr uwch yn gysylltiedig â gostwng colesterol gwaed – sy'n lleihau'r risg o glefyd y galon.

Rhowch farciau am unrhyw fantais ddilys arall sy'n ymwneud â'r pasta yn llun B.

Rhowch farciau am unrhyw fantais ac anfantais ddilys arall sy'n ymwneud â bwyta pasta gwenith cyflawn.

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Band	AA2	AA3
4	Nid oes unrhyw farciau band 4 ar gyfer yr amcan asesu hwn. Rhoddir 2 farc fel ar gyfer Band 2.	**Rhowch 4 Marc** Ymateb ardderchog sy'n dangos: • dadansoddiad hynod effeithiol sy'n nodi perthnasoedd • mae'n cynnwys esboniad manwl o bob agwedd.
3	Nid oes unrhyw farciau band 3 ar gyfer yr amcan asesu hwn. Rhoddir 2 farc fel ar gyfer Band 2.	**Rhowch 3 Marc** Ymateb da sy'n dangos: • dadansoddiad effeithiol sy'n nodi perthnasoedd • mae'n cynnwys esboniad manwl o bob agwedd.
2	**Rhowch 2 farc** Ymateb da sy'n dangos: • gwybodaeth a dealltwriaeth fanwl o fanteision iechyd penodol bwyta pasta gwenith cyflawn.	**Rhowch 2 farc** Ymateb sylfaenol sy'n dangos: • rhywfaint o ddadansoddiad sy'n nodi rhai perthnasoedd • mae'n cynnwys rhywfaint o esboniad o rai agweddau.
1	**Rhowch 1 Marc** Ymateb sylfaenol sy'n dangos: • gwybodaeth a dealltwriaeth o fanteision iechyd penodol bwyta pasta gwenith cyflawn.	**Rhowch 1 Marc** Ymateb cyfyngedig sy'n dangos: • ychydig iawn o ddadansoddiad gyda pherthnasoedd cyfyngedig wedi'u nodi • esboniad byr neu dim esboniad.
0	**0 marc** Ateb ddim yn haeddu marc neu heb geisio rhoi ateb.	

© WJEC CBAC Ltd. 2025

Dyddiadau Pwysig

Addysgu CBAC TGAU Bwyd a Maeth am y tro cyntaf	Medi 2025
Asesiad cyntaf ar gyfer Uned 1	Haf 2027
Rhyddhau Uned 2 am y tro cyntaf	Mai 2026
Rhyddhau Uned 3 am y tro cyntaf	Mai 2026
Cyflwyno gwaith Uned 2 am y tro cyntaf	Haf 2027
Cyflwyno gwaith Uned 3 am y tro cyntaf	Haf 2027
Ardystio am y tro cyntaf	Haf 2027

© WJEC CBAC Ltd. 2025